

6723

APELES MESTRES

MARGARIDÓ

Drama líric

BARCELONA
IMPRENTA D'ART : PROVENÇA, 304
MCMXVI

Digitized by the Internet Archive
in 2014

MARGARIDÓ

Handwritten text, possibly a signature or name, centered on the page.

APELES MESTRES

MARGARIDÓ

DRAMA LÍRIC
EN UN ACTE I TRES QUADROS

IMPREMTA D'ART
Provença, 304. — BARCELONA
1916

AMADOR DE LOS RÍOS

MARGARITO

Aquesta obra és propietat del autor, i ningú, sense el seu permís, podrà reimprimir-la ni traduir-la.

La *Sociedad de Autores Españoles* és l'única encarregada de defensar els drets de representació.

S'ha fet el dipòsit que la llei exigeix.

Editorial Espasa Calpe
Calle de Espasa, 17
Barcelona

PERSONATGES

Margaridó. 15 anys.

Tambor francès. . 18 »

Vicents, pastor vell.

El Batlle de Sant Martí.

Pagès primer.

Pagès segón.

Un sargent . .

Soldat primer

Soldat segón

Un centinella

} francesos

Pagesos.

Soldats francesos.

l'acció a la Segarra en 1809. Els dos primers
adros a Sant Martí de Sasgaioles; el tercer en
a salzereda al peu de Castellfollit de Riubregós.

QUADRO PRIMER

La plaça de Sant Martí, a la tarda d'un dia de festa.
Al so de gralles, floviol i tamborino el jovent
balla. Al entorn, ja formant rotllo, ja enraonant
en grupus, vells i mainadeta.

ESCENA PRIMERA

CHOR

Vinc a buscâ un petó
— l'amor lairera —
perquè me'l fas gruâ ?
— l'amor lairà,
que l'amor vola;
que vola i si se'n va
no tornarà.

Un dia seràs tu
— l'amor lairera —
qui me'l vindrà a buscâ
— l'amor lairà,
que l'amor vola;
que vola i si se'n va
no tornarà.

Llavores jo't diré
 — l'amor lairera —
 «tinc feina més enllà»
 — l'amor lairà,
 que l'amor vola;
 que vola i si se'n va
 no tornarà.

Lo que pot fer-se avui
 — l'amor lairera —
 no ho guardis per demà
 — l'amor lairà,
 que l'amor vola;
 que vola i si se'n va
 no tornarà.

(Ariba en Vicents, pantejant; seguit del rabadà qui empaïta el remat. Tumulto. Remat i rabadà travessen l'escena sens deturar-se.)

ESCENA II

ELS MATEIXOS I EN VICENTS

PAGÉS PRIMER

Vicents ! Ah rondallaire !
 Quin vent t'empeny que tan d'horeta plegues ?

VICENTS, *amb agitació*

Vent d'esquena, lanot; que no és bon aire !

PRIMER

Qu'has vist al llop ?

VICENTS

No't cregues !...

Si no és el llop no t'has errat de gaire.

PRIMER

Doncs, què has vist ?

VICENTS

El francès.

(Tothom li fa rotllo amb interès.)

VEUS

Com ?

VICENTS

No t'en riguis.

No fa un *crec en un Déu* que a les garrigues
m'estava pasturant amb la remada,quan sento escopetada
i una altra i dos i tres que responien
per la banda del pla, dret a Igualada.Encara, com qui diu, se les havien,
ja'm veig als somatents que s'escorrien
carregant i fugint per les ubagues;
què us diré, Déu me valga ! no serien
—ben segur que no ho són—vinticinco plagues.

I saltant rases i cercant dreceres
com qui du ben sabudes les tasqueres,
caminant a preu fet i en desbandada
m'els he vistos pujar per les baleseres.

BATLLE

Als somatens, és clar !

VICENTS, *amb arranc*

Mala glaçada,
als gabatxos, vos dic ! Sí, aquestes nines
els han vistos tan clar com poden veure.
Per xò m'he dit: Vicents, si no camines
i del cau t'han de treure
ja pots ben dir: «Déu vos ajud, ovelles !»
i bon goig que no hi perdis les orelles.

(*Ansietat creixent en la multitud.*)

BATLLE

Tan a prop els tenim ?

VICENTS

Ara com ara
deuen ser a uns tres quarts, potser no encara,
—com els mals esperits no se'ls emporten !—
però pel pas que porten,
que us juro, a fe de Déu, que's donen brasa.
no bé vespreji hem de tenî-ls a casa.

BATLLE

I has comptat si són molts ?

VICENT'S

O l'ull m'enganya
o entre soldats i el capità que'ls mena
i un piquet de dragons que'ls acompanya,
pel cap baix, pel cap baix... una centena.

PAGÉS PRIMER, *ràpid*

I bé, què fem ?

SEGÓN

I ho pregunteu encara ?
Defensar-nos a mort !

VEUS

A la defensa !

PRIMER

No tenim temps per rès.

SEGÓN

Déu ens ampara !

PRIMER

Som poca gent.

SEGÓN

Quí hi pensa !

BATLLE

La vila no té portes ni muralles.

SEGÓN

Però té pits de ferro.

PRIMER

I armes ?

SEGÓN

Tría !

PRIMER

No tenim un fusell...

SEGÓN

Ens sobren dalles
i volants i podalls.

PRIMER

Es bojería !

VICENTS

Som espanyols o no ? Doncs, pit i fòra !

BATLLE

El coratge t'enganya;
és a anar a la mort...

VICENTS

Sigui en bon'hora !
Què hi fa si morint tots se salva Espanya ?

(*Se sent Margaridó que s'acosta cantant. Després d'un curt moment d'atenció seguit d'un moviment de despreci els grupus continuen discutint.*)

MARGARIDÓ, *cantant a dintre*

Sola soleta al món,
sola soleta,
a on vas, Margaridó,
pobra orfaneta ?

Io só la flor del camp
que'l blat ofega;
ni la breça l'oreig
ni el sol la bésa.

Só el nuvolet perdut
que el cel travessa;
dut a mercè del vent
cap rastre deixa.

Sola soleta al món,
sola soleta,
què hi fas, Margaridó,
pobra orfaneta ?

ESCENA III

ELS MATEIXOS I MARGARIDÓ

(Margaridó arriba portant una faldada d'espigues, pel cantó oposat per on ha entrat Vicents.)

MARGARIDÓ, *ficant-se entre'ls grupus*

Què hi ha ?

PRIMER, *amb despreci*

No rès, per tu.

MARGARIDÓ, *dirigint-se de l'un a l'altre*

Per mi ?... Què passa ?...

Parleu...

SEGÓN

Pobra orfaneta !

Per tu, que no tens rès, ni béns ni pares.
per tu no passa rès. Ves-te'n a geure !

VICENTS

D'on vens ?

MARGARIDÓ

Vinc de la plana
d'espigolar.

VICENTS

Qu'has vist ?

MARGARIDÓ, *jovial*

Moltes garberes

i cap de meva.

VICENTS

I algú més ?

MARGARIDÓ

Ni un'ànima...

Ah sí, 'ls aucells del cel, que són més pobres
que jo mateixa, i així i tot no'ls falta

—com a mí—el grà perdut que Déu els tira.

VICENTS

I no has vist enemics ?

MARGARIDÓ

No n'he vist l'ombra.

VICENTS

Doncs venen a robar-nos.

MARGARIDÓ, *amb vivesa*

Quí ?

VICENTS

Els francesos.

MARGARIDÓ

Els francesos aquí ?

PRIMER

No bé'l sol caiga
ja'l veuràs aquí dins.

MARGARIDÓ, *amb ímpetu*

Dintre la vila ?
I ets home i dius això ? Podràn entrar-hi
quan m'hagin fet a troços,
però, em veus ? em veus bé ? Jo só una dòna,
ni una dòna, no rès; doncs bé, jo't juro
que'l primer dels gabatxos
que fiqui el cap al poble
d'un cop de fals li faig rebotre en terra...

VICENTS

Ben dit, Margaridó.

PRIMER

Tens molta llengua !

MARGARIDÓ

I encara tinc més pit ! Això són homes ?
Això ? Déu me perdó ! i aixís contemplan
desprevinguts com l'enemic arriba,
còm al escón on han segut els avis
vé a revolcar-se ?

I tú, jovent, indiferent pots veure
 com insolent a ta promesa insulta,
 com a ta mare, a la que deus la vida,
 tracta d'esclava ?

Tú deixaràs que'ls teus cabals s'enduga ?
 Tú guaitaràs com el teu pà mocega ?
 Tú sofriràs que'ls teus cellers escoli ?
 befante encare ?

I jo, orfaneta, al enfonzar la fanga,
 sento aixecar-se del terroç qu'estripo
 un baf de sang que clama al cor venjança
 i al cel justícia.

Doncs bé, jo sí; la miserable oruga,
 l'abandonada de tothom, jo l'òrfana,—
 jo sí, tinc patria, i la vui meva i lliure,
 visca la Patria !

TOTS

¡Visca !

MARGARIDÓ, *amb foc*

Seguiu-me!

VEUS

A la defensa!

ALTRES VEUS

Al arma!

BATLLE, *deturant-los*

Calma, minyons, calma i sang freda! Ohiu-me.
Els seràn molts i ben armats, nosaltres
pocs i indefensos.

Cada vehí, com cada vetlla, posi
el pà més tou i el ví més fort a taula;
guarniu els llits amb cobertors de festa
i espereu l'hoste.

Si no amb bon cor, amb bon semblant doneu-li
la «santa nit» i que en repòs s'adormi
(*amb misteri*) i aixís que'l gall a les dotz'hores
llavors, tots d'una... [canti,

No tenim la fals a punt
i esmolada per la sega?
Siguem doncs bons segadors,
cop de falç i coll a terra!

TOTS

Cop de falç!
Cop de falç i coll a terra!

BATLLE

Cop de falç en temps de pau,
cop de falç en temps de guerra;
la que'ns dóna l'abundô
bé'ns darà la independència.

TOTS

¡Cop de falç!
per la santa independència.

(L'escena va enfosquint-se)

MARGARIDÓ, *colocant-se al mig*

¿Recordeu com els vells la cantaven
la complanta del mal segador?
ara és hora minyons, ara és hora
de cantar la feresta cançó.

CHOR

Canta-la, canta-la, Margaridó,
canta-la, canta-la;
canta-la, canta-la, Margaridó
l'antiga complanta del mal segadô.

MARGARIDÓ

I

Era un segador — segador de raça;
anava pel món — que tot ho segava.
No hi ha segador — que'm duga ventatja;
ni queda rostall — on passa ma dalla.

Jo ho vui segar tot — per serres i planes;
de tot lo segat — n'alçaré una garba,
una garba d'or — com una muntanya;
d'allà dalt el món — vui veure a mes plantes.

Les portes ben obertes,
franc el camí,
la taula ben parada
i a dojo el ví.

CHOR, *dispersant-se*

Sentiu? Ja s'aproximen...
ja són aquí.

*L'escena queda sola i fosca. Entra la columna
tambor batent i forma en la plaça.*

QUADRO SEGÓN

Interior de un casalot miserable. Portal sense porta donant al camp. Llar de foc apagada en primer terme; al costat oposat un jaç de palla. Un llanternó penjat en el faldar il·lumina l'escena.

ESCENA IV

MARGARIDÓ,

assegada en la pedra de la llar, esmola una falç tot taral·lejant amb emoció continguda

Ja tenim la falç a punt
i esmolada per la sega;
siguem, doncs, bons segadors,
cop de falç i coll a terra!

Tral·larà
cop de falç i coll a terra...

(Entra el TAMBOR, cobert de pols i rendit de fatiga amb el timbal a l'esquena. Allarga la butlleta a MARGARIDÓ que ni's digna pendre-li.)

TAMBOR

Mestreça, santa nit ! Dongueu-me beure,
dongueu-me un rosegall de lo que siga,
i un llit on puga geure,
que'ls genolls se m'aclofen de fatiga.
I per un cas que al dematí roncegi
vingueu-me a despertar tantost claregi.

MARGARIDÓ

No podfes, gabaig, anar a raure
en una gola més aixuta i pobra;
de pà—com no'n tinc gens—mal te'n puc traure;
are, palla per geure... encare en sobra.

TAMBOR

Mestreça, mireu bé, santa cristiana!
mireu si a la pastera
no trobareu de què matar la gana.

MARGARIDÓ

Si pastera tingués, molt bé poguera
la mestreça servir-vos de manera
com ni'l rei és servit a casa vostra.
Despengeu quatre serbes i orellana
dels enfilalls que hi han penjats al sostre...
i remulleu-vos el ganyot a fora,
que l'aigua del torrent passa a la vora.

TAMBOR

Si tinguéssiu recapte com franquesa,
mestreça, menos mal. Això és la historia
que'ls soldats hem apresada
i hem apresada temps hà, ben de memoria.

Tot lo que va de guerra
sospito que la gent d'aquesta terra
viviú d'aire del cel, de fe i de gloria.

Dongue-me al menos llit; si és tal vegada
que fins llit no'm negueu, Déu me continga!

MARGARIDÓ

No crec que dormi en terra aquell que'n tinga
i en terra he dormit sempre i sossegada.
Pren el meu jaç; la palla és rovellada
però s'hi geu planer i això interessa;
pots dormir tot d'un sòn fins a l'albada
qu'anit... ¡està de vetlla la mestreça!

TAMBOR,

treient-se el xacó, la motxilla i el sabre

¡Al diable la motxilla,
que segur que l'esquena me'n sangueja!

I en veient que clareja
no deixis de cridar-me.

MARGARIDÓ

No perilla.

TAMBOR

Doncs, santa nit; fins a demà, pubilla!

(Se rebat sobre el jaç i s'adorm. — Margaridó torna a asseure's en la pedra de la llar i segueix esmolant la falç.)

CHOR DE PAGESOS, *a dintre, amb misteri*

El porc ja dorm, non-neta-non,
la bolangera, la bolangera;
el porc ja dorm, non-neta-non,
la bolangera i un bon sòn.

El porc s'ha adormit,
que dormi en bon'hora;
esmola el tallant,
esmola, minyona.
Si't manca tallant
la falç serà bona;
quan cantin els galls
¡parteix-li la gola!

(Allunyant-se)

El porc ja dorm, non-neta-non.
la bolangera, la bolangera;
el porc ja dorm, non-neta-non,
la bolangera i un bon sòn.

MARGARIDÓ, *alçant-se*

¡Gracies, Senyor dels oprimits, oh gracies!
¡Gracies, bon Déu, per la mercè que'm brindes,

tu qu'als meus peus al enemic me poses
i a la mà l'arma!

I are orfaneta, miserable oruga,
l'abandonada de tothom, ¡desperta!
i no sents la patria que a venjar-la 't crida?
¡Venja la Patria!

CHOR, *molt lluny*

El porc ja dorm, non-neta-non,
la bolangera, la bolangera;
el porc ja dorm, non-neta-non,
la bolangera i un bon sòn.

MARGARIDÓ,

acostant-se de puntetes al Tambor

¡Que tranquil dorm!... Aixís, d'eixa manera,
fent olor de petons la seva cara
i entroberta la boca riallera,
deuen dormir els fills que tenen mare
que ni un cop adormits els desampara.

I tu, mare gelosa,
¿qui't digués qu'aquest fill qu'are somíes,
aquest fill que vegeres orgullosa
més hermós i més home tots els dies;
¡oh mare! ¿còm cregueres
qu'aquest fill que mil voltes va besar-te,
s'ha adormit en mon jaç sense quimeres
per mai més despertar-se ni abraçar-te!

(*Amb odi*)

¡No, mai més el veuràs! Desapiadada
Margaridó del fons del cor t'ho jura.
Margaridó la humil, l'abandonada
de totstemps i de tots, la vil criatura,
per Déu, per sa consciència i per sa terra
serà açot del francès, llamp de la guerra.

(*Torna a acostar-se al Tambor*)

¡Còm dorm l'infortunat damunt la llosa!
Un somrís com d'infant a la mamella
fa tremolar la boca mig desclosa
amb aquell tremolor de la rosella
quan juguillós el papelló s'hi posa...
¡I és jove!... ¡i és hermós!... ¡Que bé reposa!

(*Se queda contemplant-lo.—Transició brusca.*)

Mes tant se val, és l'hora!
L'enemic és aquí. La gola nua
f'ofereix. indefens, ben a la vora...
Dalit, Margaridó! Dalit i fora!

(*Se sent cantar el gall.*)

Ah, el cant del gall! La patria trepitjada
pot alçar-se joiosa;
avui s'ha despertat endogalada,
demà es despertarà lliure i venjada.

(*Se sent molt lluny el chor.*)

MARGARIDÓ

Si, lleva't ! Fuig !

TAMBOR, *sense compendre*

Perquè fugir ?

MARGARIDÓ

T'ho mano.

TAMBOR, *alçant-se*

Manar-me tu ?

MARGARIDÓ, *suplicant*

T'ho prego... t'ho demano
de genollons, si vols. Encare és hora,
però no perdís un moment; surt fora!

CHOR, *a dins amb entusiasme*

El porc és mort, firam, firam
la bolangera, la bolangera;
el porc és mort, firam, firam,
caveu-li 'l sot al mig del camp.

El porc s'ha adormit,
s'ha adormit per sempre;
aixuga 'l tallant,
aixuga'l mestreja.

Aixuga la falç
qu'ha fet bona feina;
l'esplet qu'ha segat
són goles franceses.

El porc és mort, firam, firam,
 la bolangera, la bolangera;
 el porc és mort, firam, firam,
 caveu-li el sot al mitj del camp.

MARGARIDÓ

Ho entens ara perquè ? Perquè sorpresa
 la columna adormida,
 no ha quedat eixa nit gola francesa
 qu'una falç amatent no haja ferida;
 perquè bons segadors tots la complien
 la consigna donada.
 De cent francesos qu'esta nit dormien
 un sol s'ha despertat a matinada.
 I aquest ets tu, perquè m'he feta indigna
 de dir-me segadora.
 Ara fes un sol crit, i la consigna
 caurà sobre el francès i la traidora.

(Aumenta la cridoria; repic de campanes.)

TAMBOR

Mentida !

MARGARIDÓ,

Déu ho fés !

TAMBOR

Es qu'és mentida !

MARGARIDÓ

Què més probes demanes ?

No sents el poble com s'alegra i crida ?
No sents tocar a festa les campanes ?

TAMBOR

Ira de Déu ! Aparta't ! no podria
ja més temps escoltar-te;
sento un baf de carner que m'asfixia
i'm bullen temptacions de trocejar-te.

Vui qu'aquells morts, de venes escolades,
lo que tu'm dius me diguen,
vui sucumbir allà ont mos camarades
sens honra han sucumbit, venjats que siguen.

MARGARIDÓ, *abraçant-se-li als genolls*

Tingues pietat de tu i els morts olvida !
Tingues pietat de mi, ta salvadora !
La vida no't pertany, ara és ma vida;
recorda que si ets viu jo soc traidora.

TAMBOR, *mirant-la fit a fit*

Tenint-me aquí indefens, sens resistència
— la venjança és tan bona !
perquè m'has perdonada l'existència ?...
Com és que no m'has mort ?

MARGARIDÓ,

després de mirar-lo llargament

Perque só dòna

(*S'aixeca.*)

Segueix.

TAMBOR

Dret ont ?

MARGARIDÓ

Segueix !

TAMBOR, *amb duresa*

Cal que t'ho diga ?

Só francès i soldat. Siga allà ont siga
qu'algún soldat francès en vida hi hagi,
allà la veu del cor me diu que vagi.
Fora d'allí, tot lo que sento i miro,
tot me fa horror, fins l'aire que respiro.

MARGARIDÓ, *amb amargor*

Fins jo ?

TAMBOR, *ablanant-se*

Pobra criatura ! Tal vegada
quan la sang d'esta nit serà venjada,
quan no pugui ni veure't ni sentir-te...
potsê invoqui ton nom per beneïr-te;
però avui no pot ser, avui encara
mirant-te cara a cara
tot me mou a odïar-te i maleïr-te.

MARGARIDÓ

Es veritat. Partim; vui ser ta guía
Una guardia francesa
té prèu Castellfollit. Abans del dia,
protegits per la fosca i la feresa

ja hi serem, si Déu vol; i a la primera
centinella avançada,
al abric de ta patria i ta bandera
t'he de tornar la llibertat.

(En tant el Tambor ha empunyat la seva forniture i aixís que van a sortir se sent el Chor que s'acosta i passar prop de la casa.)

TAMBOR

Ah !

MARGARIDÓ, *retenint-lo*

Espera.

(Apaga la llanterna; moments anguniosos. El Chor s'allunya.)

Partim, l'hora és sagrada !

QUADRO TERCER

Una salzereda vora Castellfollit. Per entre'ls arbres, al fons, dalt d'un tossal la *la torre de la bala*, ont llueix una fogata. Dalt del tossal es veurà, de tard en tard, anar i venir el centinella. Nit estrellada.

ESCENA V

Se sent taral·lejar una cançó que va aproximant-se fins que entra en escena una ronda francesa precedida pel Sargento que du una llanterna encesa.

SOLDATS, *cantant a la sordina* *

Diu que puja dret aquí
una companyia,
tot és gent de bon dalit
i de punteria.

* Traducció lliure de la cançó tan en boga, en el temps en que se suposa l'acció, en les files franceses: «On dit qu'il arrive ici».

Mira bé si'ls veus vení,
vês si'ls veus que arriben.

Al devant, en formació,
van els Grans d'Espanya,
porten sabres de cartró
i fusells de canya.

Mira bé si'ls veus venir,
Vês si'ls veus qu'arriben.

SOLDAT PRIMER

Alto tothom !

SARGENTO

Qu'ha estat ?

SOLDAT PRIMER

Alto la ronda !

SARGENTO

Què passa ?

SOLDAT PRIMER

Un enemic.

SARGENTO

Preparin armes !

Ont és ?

(Acudint ont el soldat té abraçada una soca.)

SOLDAT PRIMER

Aquí'l tinc pres.

(Riallada dels soldats.)

SARGENTO, *furiós*

Ah bugre ! i un arbre !

SOLDAT PRIMER

Però un arbre enemic ! que del tostorro
que m'ha donat al front m'he vist d'estrelles !

SOLDAT SEGÓN

Vaia un descobriment ! Com si aquí Espanya
hi hagués rès que no'n fos, d'enemic nostre !

SARGENTO, *sospirant*

Ah cert, és ben bé aixís ! Jo que duc feta
la campanya d'Egipte —Egipte, bugre !... —
Potser no us ho he dit mai qu'he estat a Egipte?

SOLDAT PRIMER

Unes dotze vegades cada dia...
i alguns dies catorze.

SARGENTO, *cremat*

Al primer bugre
que'm tornarà a interrompre, faig passar-lo
per les baquetes.

SOLDAT PRIMER

Perdoneu, Sargento;
remulleu l'incomodo.

(Allaigant-li la botija.)

SARGENTO

Ets un bon bugre,
sempre ho he dit: ets lo millor que corre. *(beu)*

SOLDAT SEGÓN

I no caleu la pipa ?

(Allaigant-li la boça del tabaco.)

SARGENTO

No refuso
per fer-te quedar bé. També ho dic sempre
ets de fusta de brau; faràs carrera.

(Encen la pipa.)

Doncs, bé, tornant al cas: he estat a Egipte,
—les piràmides, bugre!—he estat a Italia,
—Marengo, Montebello, ah bugre, bugre!—
he estat al Rhin—al Rhin!, Breslau, Mayen-
[ça...—
i d'enemics n'he vist !... però aquí Espanya
n'he trobat dos, ah bugre !, els més intrèpids
que he vist en part del món.

SOLDAT PRIMER

Els trabucaires ?

SARGENTO

Ja són mals enemics, però, qu'en vinguin !
No són els trabucaires.

SOLDAT SEGÓN

Ah, ja; els frares.

SARGENTO

Mals enemics també, però no'ls conto.
No són els frares, no.

SOLDAT PRIMER

Doncs qui ?

SARGENTO

Val dir-ho ?...

Són les dònnes i el vi ; bugre de bugre !

(Riallada general.)

Ah el vi d'Espanya, mala sang ! Vos juro
que sostenim jo i ell cada batalla,
que la sang va a raig fet.

SOLDAT SEGÓN

La sang ?

SARGENTO

La seva !

Ens posem cara a cara, aixís... A veure,

(al soldat primer)

què fas badant? que dorms? passa'm la bóta!
 L'agafo aixís pel coll, apreto amb rabia
 i ¡zas! baionetada (*beu*). A la primera
 ja li raja més sang de la ferida
 que no'n tens dintre el cos;—però'l gran bugre
 ferm que ferm!—Foc a n'ell! (*beu*) altra sangria,
 i ell sempre ferm que ferm!—I dali, i tornar-hi,
 i vaig sangrant, sangrant; i quan ja'l deixo
 sense gota de sang i amb la pell trista,
 quan creient-lo vençut canto victoria,
 bugre de bet! tot d'un plegat m'adono
 de que'l vençut só jo. Ja no tinc cames,
 ni braços, ni ulls, ni rès; soc home al agua!
 millor dit, home al vi!

SOLDAT PRIMER

Ben dit, sargento.

SARGENTO, *amb gravetat*

I les dònes d'Espanya?—sols pensanhi
 ja'm corren formigors per pit i esquena.

Vos vénen amb uns ulls, tenen un modo
 de mirar-vos... aixís... i aixís! re, os miren
 com qui rès fa; però no bé repares
 que t'han mirat ¡ja estàs! Com si tinguessis
 clavades en el pit dos baionetes;
 no hi ha remei per tu. Bugre de dònes!
 Quins ulls!... N'he vistos d'ulls,—perquè n'he
 he estat a Egipte... [vistos;

SOLDAT PRIMER

Al Rhin...

SOLDAT SEGÓN

A Italia...

SARGENTO, *cremat*

Al diable !

El que torni a trencar-me la paraula
menjarà una carrera de baquetes. —
Per xò sempre us ho dic: aquesta guerra
no'ns durà rès de bo, mentres a Espanya
quedi una dòna amb ulls, i una botija
amb un dit de vi vell.

(Beu. Transició brusca.)

I bé, grans bugres !
que us haveu figurat que fins de perdre
tota la santa nit, aquí escoltant-vos ?
Au i en marxa, xerraires !

(Se dirigeixen cap al fons.)

CENTINELLA

Quí viu ?

SARGENTO

França.

CENTINELLA

Què gent ?

SARGENTO
Ronda volant.

CENTINELLA

Passi la ronda.

(S'allunyen pel fons tot taral·lejant la cançó i desapareixen entre els arbres.)

ESCENA VI

MARGARIDÓ SEGUIDA DEL TAMBOR

MARGARIDÓ

El veus aquell toçal? Veus la foguera
que t'ensenya el camí, reviscolant-se?
Veus la torra qu'ens guaita i que t'espera?...
Allà dalt són els teus: ves-hi, allà és França.

Adeu per sempre més, corre a abraçar-los;
mes ai! quan te preguntin
pels teus companys..., amb l'ansia de venjar-

[los

tu respondràs: «no hi ha perill que muntin;
són allà baix, a San Martí, que dormen
esperant que baixem a despertar-los».

I avui mateix — abans qu'a matinada
torni a cantar el gall—mares, fadrines,
els vellets indefensos, la mainada,
fets estiba de carn esmicolada
jeuràn entre la cendra i les ruïnes;

i al cim d'aquell carner, per bandereta
claveu-hi el cap sangnant de l'orfaneta.

TAMBOR

Margaridó, per Déu !...

MARGARIDÓ

L'hora s'acosta.

El secret espantós d'aquesta vetlla
l'he enterrat en ton cor; vés! fa resposta
serà'l toc de venjança
del company immolat, qu'en pau descansa,
i de la mort d'un poble... i d'una dòna.

TAMBOR

Respòn per mi, Margaridó; tu ets bona,
fes-me digne de tu. Què vols que diga ?

MARGARIDÓ

Diràs qu'aclaparat per la fadiga,
reçagat i sens esma
has caigut defallit a capvesprada;
qu'al retornar a tu, de la brigada
ni rastre has descobert; qu'a la ventura
has vingut rastrejant la fondalada.
Això't suplico en nom del cel que digas.
Ho diràs ?

TAMBOR

Ho diré,

MARGARIDÓ, *amb entusiasme*

Benehit sigas !

Des de avui, quan me cridi la consciència
 «que n'has fet de la patria, renegada ?
 què't deu l'independència ?
 quants francesos has mort ?» ah, qu'orgullosa
 «no n'he mort cap, — li respondré tranquila —
 però he salvat un home i una vila.»

(amb emoció)

Ja'ns podem separar, estic absoluta;
 a mi'm crida el treball, a tu la guerra.
 Diga'm adeu per la darrera volta
 que mai més ens veurem sobre la terra.

Mai més!... però què hi fa? Quan defallida,
 sola en el món, la soletat m'espanti,
 pensaré que molt lluny tinc una vida,
 i seré tan ditxosa sols pensan-t'hi !

Tu algun cop pensa en mi tot fent ta via,

(revifant-se)

però fés que l'etzar altra vegada
 no torni a dur-te al davant meu un dia,
 perquè Margaridó, la renegada...

(amb tendresa)

tornaria a salvar-te si podia !

Adeu, ja pots partir.

TAMBOR, *commogut*

No encara...

MARGARIDÓ

Pensa

qu'ets francès i soldat. Sia allà ont sia
qu'algún soldat francès en vida hi hagi
allà't crida ta patria en sa defensa.

TAMBOR, *agafant-li les mans*

Ma patria dius ? No sabs quin'és ma patria?
Anit l'he coneguda i benehida:
ma patria avui ets tu, flor catalana,
que sent bàsem de mort m'has donat vida,
que d'enemiga t'ets tornat germana.

(*L'abraça amb efusió.*)

MARGARIDÓ, *radiosa*

Torna-ho a dir, torna-ho a dir encara !
Ningú en el món fins ara
m'ha parlat mai aixís ! Abans no'm deixis
diga'm... que no m'odies.

TAMBOR, *exaltant-se*

Odiar-te !

MARGARIDÓ, *amb tendresa infinita*

Que mai m'oblidaràs !...

TAMBOR, *estenyent-la contra son pit*

Lluny d'oblidar-te,
qui sab ! qui sab !... Margaridó, esperança !
qui sab ! potsê algún dia...

CENTINELLA

Qui viu ?

TAMBOR, *la besa amb tota l'ànima*

França !

(Fuig precipitadament dret al fons.)

ESCENA VII

MARGARIDÓ

Gran pausa. Després d'haver estat mirant ficsament el lloc per a on ha desaparegut el Tambor.

MARGARIDÓ,

murmura com tornant en si mateixa

Tal volta he somiat ?... Ha estat mentida
eixa veu d'esperança qu'he sentida

parlar-me amb tal dolçor ?

Eixa veu qu'encoratja i aconsola

era ilusió ?... Es fosc, só lluny, só sola...

i així i tot no tinc por.

(Guaita entorn d'ella com sense comprendre.)

Qu'has fet, Margaridó, qu'has fet fins ara ?

Quin passat tens ? En ta memoria avara

quin record hi hà amagat ?

ni un somni, ni un desitj, ni una esperança ?
 un abril sense flors emmustigant-se ?
 miseria i orfandat ?

(Com despertant-se.)

No ! no ting cap record; sóc la rosella
 que tancada quinze anys, quinze anys poncella
 la desclou un petó;
 no ! no'n ting de passat, no'n ting d'història,
 no guardo cap record en ma memoria !
 avui neixo, avui só !

Avui sé qu'en el món hi hà una mà amiga
 qu'estreny la meva, qu'amb la meva's lliga
 a través del espai;
 avui sé qu'hi hà una veu en llunytanança
 que'm diu: «Qui sab, Margaridó ! esperança !»
 Ah, esperança, això rai !

Avui sé que hi hà al món un cos qu'alena,
 un reliquiari on amagar ma pena,
 mon desitj, ma il·lusió;
 avui sé qu'hi hà una boca assedegada,
 uns llavis foguejants que m'han besada...
 avui sé qu'hi hà un petó.

I aquest petó qu'en tot mon ser ressona
 me diu que la donzella s'ha fet dòna;
 jo'l sento com me diu
 que la vida és amor i amor és vida,
 que tot, llevat l'amor, tot és mentida
 i que'l món és un niu.

CENTINELLA

Qui va allà ! (*Dispara.*)

MARGARIDÓ,

posant-se la mà al cor on ha rebut la bala

Ah ! Jo f'am !

(Cau morta.)

Agost del 1900

OBRES DRAMÀTIQUES DEL MATEIX AUTOR

EN TRES ACTES

La presentalla.

Els sense cor.

L'estiuet de Sant Martí.

Follet.

La viola d'or.

EN DOS ACTES

Nit de Reis.

En Joan del ós.

Quiento de Nadal.

EN UN ACTE

Margaridó.

Gaziel.

La Rosons.

Picarol.

La barca.

Sirena.

Pierrot lladre.

L'honor.

L'avi.

La senyoreta.

Ceguera.

Justícia !

Petrarca. ()*

El Novici. ()*

La barca dels afligits.

MONOLEGS

Monòlegs, col·lecció de dotze.

L'avi Xena.

El Pare-nostre.

Un malalt.

(*) Publicades en el llibre «Poemes d'amor».

